

MMFS 07.50

Ağustos 2025

Mayın Faaliyetlerinde İnsan Kalıntılarının Yönetimi

Türkiye Cumhuriyeti Milli Mayın Faaliyet Otoritesi

Millî Savunma Bakanlığı

Millî Mayın Faaliyet Merkezi Dairesi Başkanlığı

Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü Yerleşkesi

Döğol Caddesi No:4 Anadolu Meydanı (Tandoğan)

06330 Yenimahalle / Ankara/TÜRKİYE

E-posta: mafam@msb.gov.tr

Tel: 0 (312) 4025430-31-32-33

Faks: 0 (312) 2131826

(Web: <https://msb.gov.tr/Mafam>)

Uyarı

Bu doküman, kapak sayfasında belirtilen tarihten itibaren yürürlüktedir. Milli Mayın Faaliyet Standartları (MMFS) sürekli gözden geçirme ve revizyona tabi olduğundan, kullanıcılar dokümanın durumunu doğrulamak için, MAFAM D.Bşk.lığı İnternet sitesine (<https://msb.gov.tr/Mafam>) başvurmalıdır.

Telif Hakkı

Bu doküman, bir Milli Mayın Faaliyet Standardıdır (MMFS) ve telif hakları MAFAM'a aittir. Bu doküman veya bir kısmı, MAFAM'ın önceden yazılı izni olmaksızın, hiçbir biçimde veya vasıta ile ve başka amaçlarla kopyalanamaz, saklanamaz veya iletilemez.

Bu doküman satılamaz.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Mayın Faaliyet Otoritesi

Millî Savunma Bakanlığı

Millî Mayın Faaliyet Merkezi Dairesi Başkanlığı

Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü Yerleşkesi

Döğol Caddesi No:4 Anadolu Meydanı (Tandoğan)

06330 Yenimahalle / ANKARA

E-posta: mafam@msb.gov.tr

Tel:0 (312) 4025430-31-32-33

Faks:0 (312) 2131826

(Web: <https://msb.gov.tr/Mafam>)

MMFS-Ağustos 2025

Tüm hakları saklıdır.

İçindekiler

İçindekiler.....	iii
Önsöz.....	iv
Giriş.....	v
Mayın Faaliyetinde İnsan Kalıntılarının Yönetimi	1
1. Kapsam.....	1
2. Kaynaklar	1
3. İfadeler, Tanımlar ve Kısaltmalar	1
4. Genel Gereklilikler	1
4.1. Operasyonlar İçin Gereklilikler.....	1
4.2. İnsan Kalıntılarıyla Karşılaşma Riski	2
4.3. Mayın Faaliyet Desteği Talebi	2
5. Sorumluluklar ve Yükümlülükler.....	3
5.1. MMFO'nun Sorumlulukları	3
5.2. Mayın Faaliyet Kuruluşunun Sorumlulukları	3
5.3. Donörün (bağışçının) Sorumlulukları	3
EK-A Referanslar.....	4
EK-B Referanslar	5
Değişiklik Kaydı	6
MMFS Değişiklik Yönetimi.....	6

Önsöz

İnsanî Maksatlı Mayın Faaliyetleri (İMMF) programları için uluslararası standartlar, ilk olarak Temmuz 1996'da Danimarka'da yapılan uluslararası teknik konferansta çalışma grupları tarafından önerilmiştir. İnsani maksatlı mayın faaliyetinin tüm yönleri için ölçütler belirlenmiş; standartlar önerilmiş ve “temizleme” için evrensel bir tanım üzerinde uzlaşmıştır. 1996 yılı sonlarında, Danimarka'da önerilen ilkeler, Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğündeki bir çalışma grubu tarafından geliştirilmiş ve İnsani İnsani maksatlı mayın faaliyet Faaliyetleri için Uluslararası Standartlar hazırlanmıştır. Birinci baskı, Mart 1997'de BM Mayın Eylem Servisi (UNMAS) tarafından yayımlanmıştır.

Bu ilk standartların kapsamı, başta Patlayıcı Madde Risk Eğitimi (PMRE) ve mayın mağdurlarına yardımı olmak üzere mayın faaliyetinin diğer bileşenlerini içerecek ve operasyonel usuller, uygulamalar ve normlarda yapılan değişiklikleri yansıtacak şekilde genişletilmiştir. Standartlar yeniden geliştirilmiş ve Uluslararası Mayın Faaliyet Standartları (IMAS) adını almıştır.

Birleşmiş Milletler, standartların geliştirilmesi ve sürdürülmesi dâhil olmak üzere, mayın faaliyet programlarının etkili biçimde uygulanması ve teşvik edilmesinden genel olarak sorumludur. Bu bağlamda UNMAS, Birleşmiş Milletler bünyesinde, IMAS'ın geliştirilmesi ve sürdürülmesinden sorumlu olan ofistir. IMAS, Cenevre Uluslararası İnsani İnsani maksatlı mayın faaliyet Merkezi'nin desteğiyle hazırlanmıştır.

IMAS'ı hazırlama, gözden geçirme ve revize etme çalışmaları; uluslararası kuruluşlar, devlet kurumları ve vakıf ve derneklerin desteğiyle, teknik komiteler tarafından yürütülmektedir. Her standardın en son versiyonu, teknik komite çalışmaları hakkında bilgiler ile birlikte, <http://www.mineactionstandards.org/> sitesinde bulunmaktadır. Gelişen mayın faaliyet normları ve uygulamalarını yansıtmak ve uluslararası düzenlemeler ve gereklerde meydana gelen değişiklikleri dâhil etmek amacıyla, IMAS asgari olarak üç yılda bir gözden geçirilmektedir.

1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 342'nci maddesi kapsamında Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilinde ve görevlendirilmesi halinde yurt dışında gerçekleştirilmesi planlanan insani maksatlı mayın ve/veya Patlamamış Mühimmat (PAM) temizliğine yönelik faaliyetler ile Millî Mayın Faaliyet Standartlarını hazırlamak/güncel bulundurmaktan Milli Mayın Faaliyet Merkezi (MAFAM) D.Bşk.lığı sorumludur.

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan uluslararası standartlar ışığında Milli Mayın Faaliyet Standartları (MMFS) oluşturulmuştur.

Giriş

Patlayıcı maddenin doğası gereği, saha devri operasyonları sırasında insan kalıntılarıyla karşılaşmak mümkündür ve gerçekleşmektedir. İnsan kalıntılarının yönetimi, mayın faaliyetinin yetki alanının dışındadır. Ancak, sektörün kendi yetki alanı içerisinde, ölenlerin onurunun korunmasını ve kalıntıların ilgili makamlar ve kurumlar tarafından toplanıp teşhis edilebilmesini sağlamaya yardımcı olma sorumluluğu bulunmaktadır. Mayın faaliyetinin diğer yönlerinde olduğu gibi, sorumlulukların uygun şekilde dağıtılması ve net planlar ve prosedürlerin mevcut olması bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olacaktır. Bu alandaki bazı ilk rehberlikler, 2007 yılında yayımlanan ve 2013 yılında değiştirilen Mayın Faaliyeti için Teknik Not (TNMA 10.10/01) tarafından sağlanmıştır.

Mayın Faaliyetinde İnsan Kalıntılarının Yönetimi

1. Kapsam

Bu standart, insani maksatlı mayın faaliyetleri kapsamında insan kalıntılarının yönetimiyle ilgili temel kılavuzdur.

Millî mayın faaliyet otoritelerinin ve mayın faaliyet unsurlarının insan kalıntılarıyla karşılaşma olasılığı bulunan durumlara hazırlanmalarına ve ne yapmaları gerektiğine yardımcı olmak için asgari gereklilikleri belirler.

Aşağıdaki durumlarda geçerlidir:

- İnsani Maksatlı Mayın Faaliyetleri (İMMF) esnasında insan kalıntılarının bulunması muhtemel durumlarda veya tesadüfen bulunduğu,
- İnsan kalıntılarının ortaya çıkarılmasına yönelik operasyonlara yardımcı olmak amacıyla mayın faaliyet desteği talep edildiğinde.

2. Referanslar

Örnek kaynaklar listesi *Ek-A* ve *Ek-B*'de verilmiştir. Örnek kaynaklar; bu standarta atıfta bulunulan ve bu standartlarda yer alan koşulların bir kısmını karşılayan önemli dokümanlardır.

3. İfadeler, Tanımlar ve Kısaltmalar

MMFS 07.50 standartlar serisinde kullanılan tüm terim, tanım ve kısaltmalara ilişkin sözlük, MMFS 04.10'da verilmektedir.

“Millî Mayın Faaliyet Otoritesi” (MMFO) terimi, mayından etkilenen bir ülkede, mayın faaliyetini düzenleme, yönetme ve koordine etme sorumluluğu verilen, genellikle bakanlıklar arası bir komite olan devlet kurumunu ifade eder. Türkiye Cumhuriyetinde MMFO'nun yetki ve sorumlulukları **Millî Mayın Faaliyet Merkezi (MAFAM) Dairesi Başkanlığı** tarafından yürütülmektedir.

“İnsani Maksatlı Mayın Faaliyeti” (İMMF) terimi, Mayın/ patlamamış mühimmatın, insanlar üzerindeki tüm olumsuz etkilerini ve tehditlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetlerin (insani maksatlı mayın/patlamamış mühimmat temizleme, patlayıcı madde risk eğitimi, mağdurlara yardım, stoklarda tutulan mayınların imhası ve mayın kullanımına karşı faaliyetler) tamamını ifade eder.

“Mayın Faaliyet Kuruluşu” terimi, mayın faaliyet projeleri veya görevlerini uygulamaktan sorumlu olan her türlü kuruluşu (devlet, askeri, ticari veya devletten bağımsız kuruluşlar/sivil topluluklar) ifade eder. Mayın faaliyet kuruluşu ana yüklenici, alt-yüklenici, danışman veya temsilci olabilir.

“İnsan Kalıntıları” yumuşak dokulu veya dokusuz, ölmüş insanların vücutlarının veya iskeletlerinin bir parçası veya tamamı.

4. Genel Gereklilikler

4.1. Operasyonlar İçin Gereklilikler

Mayın Faaliyet Merkezi (MAFAM) Dairesi Başkanlığı ve mayın faaliyet kuruluşları, mayın faaliyet operasyonları sırasında karşılaşılan insan kalıntılarının sorumlu, güvenli ve onurlu bir şekilde yönetilmesini sağlamak için tüm makul önlemleri alacaktır. Mayın faaliyet

operasyonları, insan kalıntıları üzerindeki hasarı veya diğer olumsuz etkileri (bozulma veya parçalanma gibi) önleyecek ve her durumda en aza indirecek şekilde yürütülecektir. Bu tür operasyonlar, mayın faaliyet personeli ve topluluklar için güvenli bir şekilde yürütülecektir.

İnsan kalıntılarının varlığında, mayın temizleme ve imha yöntemleri seçilirken:

- Mayın faaliyet personelinin güvenliği, kalıntıların toplanması hususlarından öncelikli olacaktır,
- İnsan kalıntılarına en az zarar veren yöntem dikkate alınmalıdır (örneğin, yakındaki mühimmatın etkisiz hâle getirilmesi veya alçak detonasyon ile patlatılması).

İnsan kalıntılarının toplanmasına yönelik her türlü destek, mayın faaliyet kuruluşlarının, patlayıcı madde ve varsa bağışçı uyarılarının üstesinden gelmeye yetkili dâhilinde olacaktır. Mayın faaliyet kuruluşları, kendi takdirlerine bağlı olarak, insan kalıntılarının toplanmasına destek olma talebini kabul etmemeyi seçebilirler.

4.2. İnsan Kalıntılarıyla Karşılaşma Riski

Mayın faaliyet operasyonlarının planlanması risk değerlendirmesi içermelidir, insan kalıntılarıyla ilgili olarak (bkz. MMFS 07.14) emniyet ve iş sağlığı riski (bkz. MMFS 10.10) aşağıdakileri içerir:

- Operasyonlar sırasında insan kalıntılarıyla karşılaşma olasılığı,
- Mayın faaliyet personeli ve topluluklarının insan kalıntılarına maruz kalmasıyla ilgili psikososyal riskler de dahil olmak üzere herhangi bir özel emniyet (örneğin, olası kimyasal, biyolojik, radyolojik veya nükleer tehlike) ve iş sağlığı riskleri.

İnsan kalıntılarının muhtemel varlığı veya yokluğuna ilişkin bilgiler teknik olmayan keşifler sırasında toplanmalı ve mayın faaliyeti operasyon planlamasında yapılan değerlendirmelere bilgi sağlamak amacıyla kullanılmalıdır.

Acil durum planları devreye sokulmalıdır. İnsan kalıntılarının mevcut olduğuna inanılıyorsa, temizleme planlarıyla ilgili herhangi bir zorluğun ele alınması amacıyla uygun uzmanlığa sahip diğer kuruluşlarla (örneğin, İç İşleri Bakanlığı, Adli Tıp Kurumu, polis,..vs) birlikte düşünülebilir.

Dinî uygulamalar ve yerel geleneklerin yanı sıra, yürürlükteki yasal, düzenleyici ve kültürel gerekliliklere (örneğin ulusal hukuk, uluslararası insani yasalar, insan hakları kanunu) dikkat edilecektir.

Bir teknik keşif veya temizleme operasyonu sırasında insan kalıntılarıyla karşılaşıldığında, mayın faaliyet kuruluşunun yapacakları:

- İlgili makam bilgilendirilene ve harekete geçebilene kadar insan kalıntılarını korumak için izole etmek ve işaretlemek,
- Kalıntıyı ve yerini derhal ilgili makama bildirmek.

4.3. Mayın Faaliyet Desteği Talebi

Bir mayın faaliyet kuruluşundan insan kalıntılarının toplanması operasyonunun faaliyetlerini desteklemesi talep edilirse, talep ve mevcut yerel koşullar değerlendirilerek ve Madde 5'te belirtilen sorumluluklar doğrultusunda böyle bir desteği sağlamaya muktedir ve istekli olup olmadığına karar verilecektir.

Mayın faaliyet kuruluşu talebi MAFAM D.Bşk.lığı'na yönlendirecektir.

Sağlanan her türlü yardım, mayın faaliyet kuruluşunun yeterliliği dâhilindeki faaliyetler ve varsa bağışçı şerhleriyle sınırlı olacaktır.

5. Sorumluluklar ve Yükümlülükler

5.1. MAFAM D.Bşk.lığı'nın Sorumlulukları

MAFAM D.Bşk.lığı (Milli Mayın Faaliyet Merkezi Dairesi Başkanlığı);

1) İnsan kalıntılarının yönetimi konusunda yetkili makamlar ve ilgili kuruluşlarla iletişim kuracaktır,

2) Operasyonları sırasında insan kalıntılarıyla karşılaşıldığında, mayın faaliyet kuruluşlarına, geçerli yasal, düzenleyici ve normatif gereklilikler doğrultusunda atılacak operasyonel adımlar hakkında belgelendirilmiş talimatlar (örneğin, millî mayın faaliyet standartları ve/veya yetkili makamlardan gelen herhangi bir talimat) sunacaktır,

3) Mayın faaliyet kuruluşlarından insan kalıntılarının toplanması operasyonunu desteklemeleri talep edildiğinde, geçerli yasal, düzenleyici ve normatif gerekliliklere uygun olarak atılacak operasyonel adımlar hakkında belgelendirilmiş talimatlar (örneğin, millî mayın faaliyet standartları ve/veya yetkili makamlardan gelen herhangi bir talimat) sunacaktır.

4) MAFAM D.Bşk.lığı veya MAFAM D.Bşk.lığı'nın adına yetkilendirilen kuruluş tarafından insan kalıntılarının yönetimi konusunda millî mayın faaliyet standartları geliştirmek amacıyla mayın faaliyet kuruluşlarıyla istişare etmelidir.

5.2. Mayın Faaliyet Kuruluşunun Sorumlulukları

İnsan kalıntılarıyla karşılaşmanın muhtemel olduğu ortamlarda faaliyet gösteren mayın faaliyet kuruluşları:

1) Patlayıcı maddenin üstesinden gelme yeterlilikleriyle uyumlu ve bağışçının da uyarısı varsa bunlara uygun olan insan kalıntılarının yönetimine ilişkin prosedürleri ve diğer dokümanları ilgili belgelere dâhil edecektir.

2) Bu prosedürlerin uygulanması konusunda personele eğitim verecektir.

3) Karşılaşılan insan kalıntılarını derhal MAFAM D.Bşk.lığı'na veya MAFAM D.Bşk.lığı tarafından yönlendirilen diğer ilgili makamlara bildirecektir.

Talep edildiği takdirde, mayın faaliyet kuruluşları, hükümet organlarına ve idarelerine veya insan kalıntılarının toplanması ve yönetiminden sorumlu diğer kuruluşlara, teknik mayın faaliyet desteği sağlamayabilir. Sağlanan herhangi bir destek, kuruluşun patlayıcı madde ve varsa bağışçı şerhlerinin üstesinden gelme yeterlilikleriyle uyumlu olacaktır.

5.3. Donörün (bağışçının) Sorumlulukları

Bağışçılar, varsa insan kalıntılarının yönetimine ilişkin herhangi bir şerhi ilgili herhangi bir belgede belirtmelidir.

EKLER:

EK-A (Referanslar)

EK-B (Referanslar)

EK-A

Referanslar

Aşağıdaki dokümanlar, bu metinde atıf yoluyla bu standardın bir parçası haline gelen hükümler içermektedir. Tarih taşıyan referanslar için, bu yayımların sonraki değişiklikleri veya revizyonları geçerli değildir. Ancak, standardın bu bölümüne dayalı olan anlaşmaların tarafları, aşağıda belirtilen dokümanların en son versiyonlarını uygulama imkânlarını araştırmaya teşvik edilmektedir. Tarih taşımayan referanslar için, atıf yapılan normatif dokümanın en son baskısı geçerlidir. ISO ve IEC üyeleri, hâlihazırda yürürlükte olan ISO ve EN sicil kütüklerini muhafaza etmektedir.

- MMFS 04.10 “Mayın Faaliyet Terim, Tanım ve Kısaltmaları Sözlüğü”,
- MMFS 07.14 “Mayın Faaliyetinde Risk Yönetimi”,
- MMFS 10.10 “İş Sağlığı ve Güvenliği-Genel Gerekler”.

Bu referansların en son versiyonu/baskısı kullanılmalıdır. MAFAM D.Bşk.lığı, bu standartta kullanılan tüm referansların kopyalarını muhafaza etmektedir. MMFS’nin en son versiyonu/baskısına ilişkin sicil kütüğü MAFAM tarafından tutulmaktadır ve <https://msb.gov.tr/Mafam> adresinde bulunan MAFAM D.Bşk.lığı internet sitesinden erişilebilir. MMFO, işverenler ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlar, mayın faaliyet programlarına başlamadan önce bunların kopyalarını elde etmelidir.

EK-B

Referanslar

- [1] Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Silahla kirlenmiş ortamlarda insan kalıntılarının toplanması, 2020
- [2] Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Uzman olmayan kişiler tarafından insan kalıntılarının yönetimi ve ölümler hakkında bilgilere ilişkin operasyonel en iyi uygulamalar, 2004
- [3] Uluslararası Kızılhaç Komitesi, Geleneksel Uluslararası İnsancıl Hukuk-Cilt 1: Kurallar, 2009
- Uluslararası insancıl hukuk, silahlı çatışmalarla ilgili olarak ölümlerin saygı görmesi, korunması ve kimliklerinin tespitiyle ilgili bir dizi yükümlülük içerir. Belirli hükümler şurada bulunabilir:
- [4] Sahadaki Silahlı Kuvvetlerde Yaralı ve Hastaların Durumlarının İyileştirilmesine İlişkin Sözleşme (I). (Cenevre Sözleşmesi I) Cenevre, 12 Ağustos 1949
- [5] Denizdeki Silahlı Kuvvetlerin Yaralı, Hasta ve Gemi Kazası Geçiren Üyelerinin Durumlarının İyileştirilmesine İlişkin Sözleşme (II). (Cenevre Sözleşmesi II) Cenevre, 12 Ağustos 1949
- [6] Savaş Esirlerine Yönelik Muameleye İlişkin Sözleşme (III). (Cenevre Sözleşmesi III) Cenevre, 12 Ağustos 1949
- [7] Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (IV). (Cenevre Sözleşmesi IV) Cenevre, 12 Ağustos 1949
- [8] 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek ve Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol (Protokol I), 8 Haziran 1977
- [9] 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek ve Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol (Protokol II), 8 Haziran 1977

Değişiklik Kaydı

MMFS Değişiklik Yönetimi

MMFS serisi standartlar, üç yılda bir resmi olarak gözden geçirilmektedir. Ancak bu kural, operasyonel güvenlik ve verimlilik nedenleriyle veya editoryal amaçlarla, üç yıllık dönem içinde değişiklik yapılmasını önlemez.

Bu MMFS dokümanına değişiklikle yapıldıkça, her değişiklik numaralandırılır, tarihi ve ayrıntılarıyla aşağıdaki çizelgeye kaydedilir. Değişiklik ayrıca, “değişiklik no. 1’i içerir” vs. tabirinin baskı tarihinin altına dâhil edilmek suretiyle MMFS’nin kapak sayfasında da gösterilir.

Her MMFS’nin resmi gözden geçirmesi tamamlandığında yeni baskı yayımlanabilir. Yeni baskının tarihine kadar yapılan değişiklikler ise, yeni baskıya dâhil edilir ve değişiklik çizelgesinden silinir. Değişikliklerin kaydı yeniden başlatılır ve yeni bir gözden geçirmeye kadar sürdürülür.

En son değiştirilmiş olan MMFS, (<https://msb.gov.tr/Mafam>) adresine yüklenmiş olan versiyondur.

No	Tarih	Değişiklik Ayrıntıları